

Pwyllgor yr Economi, Trafnidiaeth a Materion Gwledig

Papur tystiolaeth Llywodraeth Cymru – Ymchwiliad i Dwristiaeth, Lletygarwch a Manwerthu

Cyflwyniad

Sefydlodd y *Genhadaeth i Gryfhau ac Ailadeiladu'r Economi*, a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2021, egwyddorion sylfaenol adfer a'r cyfeiriad ar gyfer ein polisiau economaidd. Mae Rhaglen Lywodraethu 2021-26 yn cynnwys ymrwymiad i ddatblygu'r genhadaeth.

Fel rhan o'r broses ddatblygu honno, ym mis Hydref cynhaliais uwchgynhadledd Economaidd ac wedyn gwnes ddatganiad llafar ar Symud Economi Cymru Ymlaen. Nodais bolisi economaidd blaengar sy'n canolbwyntio ar well swyddi, gan leihau'r rhaniad sgiliau a mynd i'r afael â thlodi er mwyn inni sicrhau tegwch gwirioneddol o ran y ffordd y mae'r economi yn tyfu. Mae gan y sectorau twristiaeth, lletygarwch a manwerthu ran allweddol i'w chwarae yn yr uchelgais honno.

Er i fesurau diogelu COVID-19 ddychwelyd, ar ôl i amrywiolyn Omicron ymddangos, ac wedyn cael eu llacio, mae cynnydd wedi'i wneud mewn perthynas ag amrywiaeth eang o uchelgeisiau economaidd a byddaf yn gwneud Datganiad Llafar pellach ar gynnydd ar 22 Mawrth.

Nod y papur hwn yw amlinellu'r cynnydd sydd wedi'i wneud yn ystod y pandemig ac edrych ymlaen at y ffordd y byddwn yn ceisio cefnogi a gwella'r sectorau hyn dros y blynyddoedd i ddod.

Cyd-destun

Mae twristiaeth a lletygarwch yn chwarae rôl bwysig yn economi Cymru, gyda'r naill yn cyfrif am 11.8% o weithlu Cymru a'r llall yn cyfrif am 9.6% ohono. Ar yr un pryd, y sector manwerthu yw'r cyflogwr mwyaf yn y sector preifat yng Nghymru, gyda 120,000 o gyflogeion sy'n cyfrif am 5.9% o werth ychwanegol gros (GYG) Cymru.

Rydym yn cydnabod, y tu hwnt i bandemig COVID-19, fod heriau parhaus ac y bydd ein ffocws a'n hymrwymiad yn gofyn am ymateb effeithiol. Mae'r sectorau yn wynebu heriau byrdymor a hirdymor, megis adfer hyder defnyddwyr, chwyddiant, yr argyfwng cost byw, costau ynni, sgiliau a recriwtio, heriau sy'n gysylltiedig â gor-dwristiaeth ac ati. Rydym yn gwbl ymwybodol y bydd angen cymryd camau pellach dros yr ychydig flynyddoedd nesaf er mwyn helpu'r sectorau hollbwysig hyn i ddechrau gweithredu'n gynaliadwy unwaith eto a chyfrannu at adferiad Cymru.

Fodd bynnag, mae'r rhain yn sectorau â rhagolygon cadarnhaol oherwydd natur ac ansawdd y cynnyrch Cymreig sy'n cael ei gynrig a chryfder ym marchnad ddomestig y DU. Nid yw cyllid a chymorth yn fodd i gefnogi diwydiant sy'n wynebu heriau yn unig, gall hefyd fuddsoddi yn ffyniant hirdymor sawl rhan o Gymru. Mae'n rhaid inni hefyd sicrhau bod gan y sectorau yr adnoddau i gyflawni'r ymrwymadau yn ein Rhaglen Lywodraethu gyffrous a gwneud yn siwr bod y sectorau yn addas ar gyfer y

dyfodol, gan eu galluogi i fanteisio ar y cyfleoedd a fydd ar gael mewn byd ar ôl pandemig COVID-19.

Cymorth COVID-19 ac adfer ar ôl y pandemig

Mae pandemig y Coronafeirws wedi cael effaith ddifrifol ar y sectorau twristiaeth, lletygarwch a manwerthu. Mae busnesau wedi wynebu heriau sylweddol na welwyd mo'u tebyg o'r blaen o'r dechrau ac, er gwaethaf ymyriadau ariannol helaeth gan Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU, disgwylir i ddirywiad y sector effeithio ar ein cymunedau – yn economaidd, yn gymdeithasol ac yn ddiwylliannol – am amser maith i ddod.

Ein prif flaenoriaeth yn y byrdymor yw parhau i adfer y sectorau twristiaeth, lletygarwch a manwerthu a, chyda'n partneriaid, eu cryfhau a'u gwneud yn fwy cydnerth ar gyfer y dyfodol mewn ffordd gynaliadwy.

Wrth inni nesáu at yr hyn a fydd, gobeithio, yn ddiwedd ar y pandemig, mae'n bwysig cydnabod maint a chwmpas y cymorth a ddarparwyd. Yn ariannol, rydym wedi darparu lefelau o gyllid na welwyd mo'u tebyg o'r blaen er mwyn cefnogi busnesau drwy'r pandemig, gan gynnwys drwy'r Gronfa Cadernid Economaidd a'r grantiau cysylltiedig ag ardrethi annomestig a'r grantiau dewisol a roddwyd gan awdurdodau lleol. Ers mis Ebrill 2020, drwy'r Gronfa Cadernid Economaidd rydym wedi rhoi cyfanswm o £2.6bn i gefnogi bron i 300,000 o geisiadau ledled Cymru sy'n cynnwys yr is-sectorau twristiaeth, lletygarwch a manwerthu. Mae llawer o fusnesau yn y sectorau hyn hefyd wedi cael budd o'r Gronfa Adferiad Diwylliannol gwerth £108m sydd wedi bod yn cefnogi digwyddiadau diwylliannol ac unigolion drwy gydol y pandemig.

Rydym hefyd wedi darparu cynlluniau adfer a chymorth i'r sectorau hyn drwy gydol y pandemig. Ym mis Mawrth 2021, gwnaethom gyhoeddi cynllun adfer, *Dewch i Lunio'r Dyfodol*, ar gyfer yr economi ymwelwyr a roddodd arweiniad a chymorth ehangach i'r sectorau drwy'r pandemig gyda'r nod o bontio'n ôl i'n cynllun strategol tymor hwy, *Croeso i Gymru: blaenoriaethau i'r economi ymwelwyr 2020 i 2025*. Rydym yn ystyried bod y cynllun adfer wedi dod i ben ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2021-22. Cyhoeddir adroddiad cynnydd yn fuan, y gellir ei rannu â'r Pwyllgor maes o law, ac rydym bellach yn pontio'n ôl yn effeithiol i'n cynllun strategol tymor hwy.

Nodwedd allweddol drwy gydol y pandemig fu'r ymgysylltu cadarnhaol iawn sydd wedi digwydd gyda'r sectorau hyn. Bu Fforwm Economi Ymwelwyr dan arweiniad y Gweinidog ar waith drwy gydol y pandemig yn cwmpasu twristiaeth, lletygarwch, digwyddiadau a'r economi liw nos. At hynny, mae amrywiaeth o grwpiau sectoraidd penodol gan gynnwys, er enghraifft, ddigwyddiadau, priodasau, manwerthu a lletygarwch, wedi bod yn ddulliau pwysig o ymgysylltu'n rheolaidd â rhanddeiliaid, cyfleu negeseuon pwysig a gwrando ar adborth. Ein gobaith yw y gallwn ddefnyddio'r gweithgarwch ymgysylltu gwell hwn wrth inni barhau ar ein llwybr tuag at adfer ac yn ymgysylltu ynghylch themâu newydd sy'n cynnwys y sectorau hyn.

Edrych i'r dyfodol

Mae lle i fod yn hyderus ynghylch adfer y sector. Nododd y Baromedr Twristiaeth diweddaraf (Tachwedd 2021) fod y sector wedi cael tymor prysur estynedig i mewn i dymor yr hydref. Mae tua chwarter (27%) y gweithredwyr yn 'hyderus iawn' ynghylch gweithredu'n broffidiol ac mae tua hanner (49%) yn 'eithaf hyderus'. Mae'r lefel hon o hyder yn debyg i'r hyn a welwyd yn ystod hydrefau cyn pandemig COVID-19. Fodd bynnag, mae'r hyder hwn yn fregus am nad yw'n gyson rhwng is-sectorau ac am fod y gystadleuaeth yn debygol o fod yn gryf. Mae bwriad cadarnhaol i fynd ar fwy o deithiau gwyliau yn ystod y 12 mis nesaf gyda bwriadau o ran teithiau yn uwch ar gyfer teithiau domestig dros nos, tra bod llawer yn parhau i fod yn ansicr ynghylch gwyliau dramor. Mae 7% o'r rhai sy'n cynllunio taith yn y DU rhwng mis Ionawr a mis Mawrth 2022 yn bwriadu ymweld â Chymru, sy'n codi i 9% rhwng mis Ebrill a mis Mehefin. Mae'r ddau ffigur hyn ychydig yn is na'r lefel yn 2021.

Cyllideb ddrafft 2022-23

Mae'r Gyllideb ddrafft a gyhoeddwyd ym mis Rhagfyr yn dyrannu £11,962m o refeniw a £5m o gyfalaf y flwyddyn dros y tair blynedd nesaf ar gyfer twristiaeth. Mae gweithgarwch datblygu twristiaeth a buddsoddi mewn marchnata yn cyd-fynd â gweithgarwch ar ôl cyfnod y cynllun adfer, *'Dewch i Lunio'r Dyfodol'*. Bydd yn cefnogi'r sector wrth iddo ddod allan o'r pandemig a phontio'n ôl i'n strategaeth tymor hwy gyffredinol, *'Croeso i Gymru: blaenoriaethau i'r economi ymwelwyr 2020 i 2025'*.

Bydd y buddsoddiad cyfalaf gwerth £5m yn parhau i helpu i sicrhau y caiff ymwelwyr brofiadau o ansawdd uchel a chefnogi cronfa Pethau Pwysig i gyflawni gwelliannau ar raddfa fach i seilwaith twristiaeth. Bydd Croeso Cymru yn parhau i gefnogi arloeswyr yn y diwydiant sy'n cyflwyno cynhyrchion o ansawdd uchel, sy'n gwella enw da cwmnïau. Ein prif fwelch o ran cynhyrchion yw llety o ansawdd uchel mewn sawl rhan o Gymru, felly yn unol â'n symudiad i werth dros swmp, byddwn yn gweithio gyda busnesau sy'n bodoli eisoes er mwyn gwella eu lefelau deiliadaeth a'u harenillion.

Mae angen inni barhau i fuddsoddi yn y seilwaith twristiaeth sylfaenol ledled Cymru, yn ogystal ag mewn profiadau o ansawdd uchel i ymwelwyr. Mae'r Pethau Pwysig yn gronfa gyfalaf gwerth £2.5m a fydd yn cyflawni gwelliannau sylfaenol ar raddfa fach i seilwaith twristiaeth ac yn sicrhau bod ymwelwyr â Chymru yn cael profiad cadarnhaol a chofiadwy drwy gydol eu harhosiad. Bydd Cronfa Buddsoddi mewn Twristiaeth Cymru gwerth £50 miliwn, a ddarparwyd mewn partneriaeth â Banc Datblygu Cymru, yn parhau i helpu i ariannu buddsoddiad cyfalaf mewn prosiectau sy'n tyfu'r sector ac yn cael effaith gadarnhaol ar economi Cymru.

Croeso Cymru sy'n gyfrifol am gynnal gweithgarwch sy'n helpu i ddatblygu'r economi ymwelwyr ledled Cymru mewn ffordd gynaliadwy gyda gweithgarwch marchnata busnesau i wella enw da a pherfformiad Cymru fel lle i weithio ac astudio, ymweld ag ef a buddsoddi ynddo.

Mae ein rhaglen Trawsnewid Trefi yn darparu £136 miliwn ac mae'n parhau i gefnogi adferiad economaidd a chymdeithasol canol trefi a dinasoedd ledled Cymru ymhellach. Mae canol trefi a dinasoedd a'u busnesau stryd fawr wrth wraidd ein

cymunedau. Un o'n blaenoriaethau yw sicrhau eu cynaliadwyedd hirdymor drwy weithio gyda phartneriaid er mwyn sicrhau eu bod yn fwy amrywiol gyda darpariaeth eang sy'n gwasanaethu'r gymuned leol ac yn annog pobl i ddefnyddio siopau, busnesau a gwasanaethau lleol.

At hynny, bydd pecyn ychwanegol gwerth £116m o ryddhad ardrethi annomestig ar gyfer talwyr ardrethi yn y sectorau manwerthu, hamdden a lletygarwch yng Nghymru. Byddant yn cael rhyddhad ardrethi annomestig o 50% yn 2022-23. Caiff y cynllun Rhyddhad Ardrethi Manwerthu, Hamdden a Lletygarwch ei gapio ar £110,000 fesul busnes ledled Cymru. Mae ein dull gweithredu yn golygu y bydd busnesau yng Nghymru yn cael cymorth tebyg i'r hyn a ddarperir mewn rhannau eraill o'r DU.

Mae ein brand Cymru Wales a'n hymgyrchoedd hefyd yn sicrhau bod ein hiaith yn ganolog i'n diwylliant ac yn cyfleu Cymru fel cenedl ddwyieithog sy'n wynebu allan. Wrth greu economi sy'n seiliedig ar egwyddorion gwaith teg, cynaliadwyedd a diwydiannau a gwasanaethau'r dyfodol, bydd y dull busnes yn darparu sgiliau/ymgyrchoedd recriwtio, gweithgarwch marchnata ac amodau cymorth i fusnesau.

Mae twristiaeth yn hanfodol er mwyn gwneud ein dinasoedd, ein trefi a'n pentrefi yn lleoedd gwell i fyw a gweithio ynddynt drwy ariannu cynlluniau a gweithgarwch creu lleoedd sy'n rhoi manteision cymunedol ochr yn ochr â manteision i ymwelwyr er mwyn "tyfu twristiaeth er lles Cymru". Bydd Croeso Cymru yn parhau i gynnwys gweithgarwch sy'n annog unigolion sy'n byw ymhellach i ffwrdd, a all fod wedi ymweld â Chymru am y tro cyntaf yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf, i ymweld â'r wlad eto yn ogystal â sicrhau bod manteision cymryd gwyliau gartref yng Nghymru ym mlaen meddwl ein dinasyddion.

Mae Croeso Cymru yn canolbwyntio ar ledaenu busnes, annog mwy o wariant y pen ac ymestyn y tymor twristiaeth traddodiadol. Ledled y DU ac yng Nghymru, mae gweithgarwch wedi bod yn digwydd drwy gydol yr Hydref a'r Gaeaf ar sianeli digidol, y teledu a Fideo ar Gais yn ogystal ag yn y wasg/cyfyngau.

Rydym hefyd yn targedu ymwelwyr rhyngwladol sy'n ystyried Prydain drwy wahanol feysydd gweithgarwch, e.e. defnyddio partneriaethau digidol er mwyn sicrhau bod Cymru o flaen y rhai sydd eisoes yn chwilio am wyliau yn y DU yn y dyfodol a'n cydberthnasau â gweithredwyr teithiau yn ogystal â hyrwyddo Cymru fel cyrchfan o'r radd flaenaf ar gyfer digwyddiadau busnes. Byddwn yn parhau i weithio gyda VisitBritain er mwyn hyrwyddo safle Cymru ar y llwyfan rhyngwladol.

Mae digwyddiadau yn rhan hanfodol o'r economi ymwelwyr. Mae gennym raglen lawn o ddigwyddiadau a gefnogir ac rydym yn cydweithio â'r sector i ddatblygu strategaeth ar gyfer digwyddiadau newydd i Gymru. Bydd y strategaeth hon yn llywio ein gwaith parhaus i ddatblygu digwyddiadau brodorol, denu digwyddiadau rhyngwladol a chefnogi'r sector yn ehangach.

Bydd mynd i'r afael â'r problemau o ran sgiliau a recriwtio yn parhau i fod yn rhan allweddol o'n gweithgareddau. Mewn partneriaeth â phartneriaeth Twristiaeth a Sgiliau Cymru a arweinir gan y diwydiant, lanswyd ymgyrch ym mis Awst 2021 i

gefnogi'r sector drwy godi ymwybyddiaeth o'r nifer mawr o swyddi gwag a'r amrywiaeth o gyfleoedd gyrfa sydd ar gael. Mae'r ymgyrch yn cael ei chyflwyno mewn partneriaeth â Cymru'n Gweithio – sy'n cynnig gwybodaeth, cymorth a chynghor i unigolion mewn perthynas â hyfforddiant a chyflogaeth – a bydd yn parhau yn 2022. Byddwn yn parhau i dynnu sylw at yr amrywiaeth o gyfleoedd sydd ar gael ar gyfer gyrfaedd drwy adrodd hanesion go iawn pobl sy'n gweithio yn y sector a byddwn yn ychwanegu rhagor o astudiaethau achos yn fuan. Bydd y £10m ychwanegol ar gyfer Cyfrifon Dysgu Personol a gyhoeddwyd y llynedd yn sicrhau bod mwy o gogyddion, staff gweini a staff blaen y tŷ hyfforddedig ar gael i weithio yn y sector lletygarwch.

Manwerthu

O ran y sector manwerthu, bydd y Dirprwy Weinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a minnau'n cyhoeddi Datganiad Sefyllfa yn barod ar gyfer y flwyddyn ariannol newydd. Fe'i dilynir gan Weledigaeth Strategol yn dilyn etholiadau Llywodraeth Leol. Bydd y Weledigaeth Strategol yn cael ei hadnewyddu'n aml, wrth i'r sector esblygu ac i adlewyrchu canlyniadau ymchwiliad y Pwyllgor.

Bydd y weledigaeth yn dechrau sgwrs ac yn nodi'r heriau byrdymor, tymor canolig a thymor hwy ar gyfer sector manwerthu llwyddiannus, cynaliadwy a chydnerth sy'n darparu gwaith teg ac yn siarad â'r cyflogwyr a'r cyflogaion fel ei gilydd.

Mae'r weledigaeth yn cael ei harwain gan y Llywodraeth ond yn cael ei datblygu gyda'r sector manwerthu cyfan – ei gyflogwyr a'i weithwyr – ac ar gyfer y sector hwnnw. Caiff ei llywio drwy gynnal deialog â'r sector a bydd yn cyd-fynd â gweithgarwch ategol, megis gweithgarwch sy'n ymwneud ag adfywio canol trefi a dyfodol ardrethi busnes yng Nghymru.

Bydd yn ymgorffori partneriaeth gymdeithasol ymhellach fel ffordd o weithio ac yn adlewyrchu gwerthoedd fel y rhai a nodir ym mhedwar congllfaen Contract Economaidd Llywodraeth Cymru. Bydd yn strategaeth a fydd yn ystyried dynameg y sector sy'n newid drwy'r amser a natur gyfnewidiol ein strydoedd mawr.

Ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu

Mae'r Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys ymrwymadau pwysig a fydd yn ystyriaethau pwysig i'r is-sectorau twristiaeth, lletygarwch a manwerthu gyda gwaith cydgysylltiedig rhwng pob rhan o'r llywodraeth a'r Cytundeb Cydweithio gyda Phlaid Cymru. Mae'r Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys buddsoddi mewn prosiectau mawr, gan gynnwys ailddatblygu Theatr Clwyd, sefydlu Amgueddfa Bêl-droed yn Wrecsam, yr Oriol Gelf Gyfoes Genedlaethol a datblygu Amgueddfa Gogledd Cymru. Bydd y prosiectau hyn yn chwarae rôl bwysig yn yr economi ymwelwyr dros y blynyddoedd i ddod.

Gan adeiladu ar yr ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu, rydym eisoes wedi cadarnhau y caiff ymgynghoriad ar gynigion ar gyfer ardoll ymwelwyr lleol ei lansio yn ystod hydref 2022. Mae ardollau twristiaeth yn arferol ar gyfer cyrchfannau twristiaid poblogaidd rhyngwladol. Rydym yn ymwybodol o lawer o ddulliau gweithredu gwahanol – mewn dinasoedd a rhanbarthau ac yn genedlaethol – a rhan

o'n gwaith fydd ystyried arferion gorau o bob cwr o'r byd a fyddai'n gweithio yng nghyd-destun Cymru. Mae twristiaeth yn gwneud cyfraniad economaidd sylweddol i Gymru gyda gwariant cysylltiedig â thwristiaeth yn cyrraedd mwy na £5bn bob blwyddyn yn 2019. Byddai treth dwristiaeth yn codi refeniw i awdurdodau lleol gan eu galluogi i reoli gwasanaethau a seilwaith sy'n gwneud twristiaeth yn llwyddiant. Byddwn yn mynd ati i ymgysylltu â'r sectorau twristiaeth, awdurdodau lleol, partneriaid cyflawni a phobl Cymru er mwyn helpu i lywio cynnwys yr ymgynghoriad a'r gwaith o lunio polisïau.

Rydym yn cydnabod, mewn rhai rhannau o Gymru, fod tai fforddiadwy y tu hwnt i gyrraedd rhai pobl oherwydd cyfuniad o brisiau tai sy'n codi a nifer anghymesur o ail gartrefi a llety gwyliau tymor byr. Rydym yn genedl groesawgar ac yn cydnabod bod twristiaeth yn rhan fawr o'n heconomi, sy'n dod â swyddi ac incwm i sawl rhan o Gymru. Ond rydym hefyd yn awyddus i helpu i sicrhau bod gan bobl ifanc obaith realistig o brynu neu rentu tai fforddiadwy yn y lleoedd y maent wedi tyfu i fyny ynddynt, er mwyn iddynt allu byw, gweithio a chefnogi eu cymunedau lleol. Rydym eisoes wedi nodi dull gweithredu teiran y llywodraeth a oedd yn cyfeirio at y ffordd y gallwn ddefnyddio ein fframwaith rheoleiddio i reoli ail gartrefi ychwanegol a llety gwyliau tymor byr yn well.

Cwblhawyd ymgynghoriad caeedig byr ar ddichonoldeb a ffurf bosibl cynllun trwyddedu neu gofrestru statudol ar gyfer llety gwyliau, gan gynnwys llety gwyliau tymor byr, a fydd yn llywio'r camau nesaf. Rydym wedi ymrwymo i sefydlu cynllun cofrestru gwirfoddol yn Nwyfor, er mwyn dysgu gwersi a llywio'r broses o weithredu cynllun statudol.

Casgliad

Wrth inni nesáu at ddwy flynedd ers dechrau'r pandemig, mae'n gyfle i fyfyrto ar gyfnod heriol iawn i'r sectorau hyn y gwnaethant lwyddo i ddod drwyddo yn y pen draw. Yn ddiau, mae gwersi i'w dysgu o'r profiad, cyfleoedd i fanteisio arnynt a chynigion cyffrous ar gyfer y dyfodol. Edrychaf ymlaen at weithio'n agos gyda'r Pwyllgor wrth iddo fwrw ymlaen â'r ymchwiliad.